

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΖΑΡΡΑΣ

Καθηγητής, Τμήμα Θεολογίας

Βασικά βιογραφικά στοιχεία

Γεννήθηκα στη Λαμία, σπουδές και μεταπτυχιακά έκανα στην Ελλάδα (Τμήμα Θεολογίας, ΑΠΘ) και την Αγγλία (Faculty of Theology, University of Durham) και έρευνα στο Jews College (και αλλού). Πριν από την εκλογή μου στη Θεολογική Σχολή του ΕΚΠΑ, επί σειράν ετών, αρχικά ως αναπληρωτής και στη συνέχεια ως μόνιμος Θεολόγος Καθηγητής, δίδαξα σε πολλά σχολεία της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης και σε διάφορους νομούς της χώρας. Στη Θεολογική Σχολή διδάσκω από το 2003, πρώτα ως Λέκτορας στο Τμήμα Κοινωνικής Θεολογίας, ύστερα στο Τμήμα Θεολογίας (από το 2007 έως σήμερα). Είμαι ή υπήρξα μέλος της *Ελληνικής Βιβλικής Εταιρίας*, της *Studiorum Novi Testamenti Societas*, της *Society of Biblical Literature*, και της *European Association of Biblical Studies*. Συχνά συμμετέχω ως εισηγητής (πολλές φορές ύστερα από προσωπική πρόσκληση) σε διεθνή συνέδρια στη χώρα μας και το εξωτερικό (Jerusalem, Vienna, Prague, Berlin, Sambata, Minsk, Florence, κ.α.). Είμαι έγγαμος και έχω ένα παιδί.

Γνωστικό αντικείμενο, ειδίκευση και πεδία έρευνας και συγγραφής

Χώρος ειδίκευσής μου είναι η ιστορική περίοδος του Δεύτερου Ναού και ο Μυστικός Ιουδαϊσμός του Θρόνου και των Ανακτόρων του Θεού (*Maaseh Merkavah* και *Hekhalot*), όπου και η διδακτορική μου διατριβή. Το δε **γνωστικό μου αντικείμενο** είναι «Ιουδαϊσμός – Ιστορία της Εποχής της Καινής Διαθήκης».

Κύρια πεδία έρευνας και συγγραφής μου αποτελούν : η Ιστορία της περιόδου του Δεύτερου Ναού· ο αρχαίος Ιουδαϊσμός, με τις διάφορες θρησκευτικές ομάδες και φαινόμενα της περιόδου του Δεύτερου Ναού, το θρησκευτικό και πολιτισμικό του περιβάλλον, καθώς και ο Ιουδαϊσμός σε όλη του τη διαδρομή· το ιουδαϊκό υπόβαθρο της Καινής Διαθήκης και του Χριστιανισμού γενικότερα· η ιστορία της σχέσης Χριστιανών και Ιουδαίων· ειδικά, ο Ραββινικός Ιουδαϊσμός με τη γραμματεία και τη θεολογία του (κυρίως, το Ταλμούδ)· το ζήτημα της ουρανίας ανόδου και της μεταμόρφωσης του ήρωα σε αγγελική οντότητα σε αποκαλυπτικά και κείμενα της γραμματείας των Ανακτόρων· η προσευχή στον Ιουδαϊσμό· ο μυστικός Ιουδαϊσμός, η θεολογία και τα κείμενά του σε όλες τους τις ιστορικές φάσεις και διαστάσεις· τα κείμενα, η μυστική θεολογία των Μανδαίων και οι ιουδαϊκές αφορμές αυτής· ζητήματα των χειρογράφων της Νεκράς Θαλάσσης και της θεολογίας που απορρέει από αυτά.

Μαθήματα

Ανάμεσα στα μαθήματα που έχω διδάξει και διδάσκω είναι :

Ιστορία της Εποχής της Καινής Διαθήκης (από το 2003)· ο Αρχαίος και Μεσαιωνικός Ιουδαϊσμός· Λαοί και Πολιτισμοί της Βίβλου (από το 2003), για το πολιτισμικό και θρησκευτικό περιβάλλον του λαού Ισραήλ· αποκαλυπτική γραμματεία· χειρόγραφα και θεολογία της Κοινότητας του Κουμράν· θρησκεία και γραμματεία του Ιουδαϊσμού (για πρώτη φορά διδάχθηκε στην Ελλάδα η ιστορία και η θεολογία του Ταλμούδ), με έμφαση στη ραββινική θεολογία και ερμηνευτική (για πρώτη φορά διδάχθηκαν στην Ελλάδα οι ραββινικές οδοί ερμηνείας της Τορά και του Ταλμούδ· σε μεταπτυχιακό επίπεδο)· αρχαίος, μεσαιωνικός και ύστερος μυστικός Ιουδαϊσμός, με έμφαση στη γραμματεία των Ανακτόρων, το *Zohar*, τη Λουριανική Καμπαλά και τον Χασιδισμό (για πρώτη φορά στην Ελλάδα)· κείμενα και θεολογία των Μανδαίων, του «τέταρτου λαού της Βίβλου», των «τελευταίων Γνωστικών» και ενός υπό εξαφάνιση σύγχρονου λαού (για πρώτη φορά στην Ελλάδα, τόσο σε προπτυχιακό, όσο και σε μεταπτυχιακό επίπεδο).

Νέα μαθήματα:

1. *Ιησούς ο Ιουδαίος και Αρχαίος Ιουδαϊσμός*
2. *Μυστικός Ιουδαϊσμός και Αρχαία Μυστηριοσοφία*

Σε κανονικές συνθήκες, όλα τα μαθήματά μου διδάσκονται στην ειδικά σχεδιασμένη **Αίθουσα Οπτικο/Ακουστικών Μέσων** της Σχολής μας. Όλα δε τα μαθήματα περιλαμβάνουν προβολή άφθονου φωτογραφικού υλικού, ειδικών διαφανειών με σχήματα και εικόνες για το κάθε φορά εξεταζόμενο θέμα, καθώς και επιστημονικών ντοκιμαντέρ. Συχνά, κατά τη διάρκεια του μαθήματος γίνεται ψηφιακού τύπου παρουσίαση ευρημάτων, σχεδιαγραμμάτων, χαρτών και αρχαιολογικών χώρων (με ειδικά προγράμματα ηλεκτρονικών υπολογιστών). Βεβαίως, τα οφέλη που προκύπτουν για τους φοιτητές είναι πασιφανή. Ακολουθώντας αυτό τον τρόπο διδασκαλίας, με ειδικά σχεδιασμένες προβολές στον ίδιο χώρο, σε τακτά χρονικά διαστήματα και ανάλογα με το κάθε φορά ανακύψαν θέμα οργανώνονται ειδικές παρουσιάσεις πάνω σε ζητήματα της επικαιρότητας (νέες ανακαλύψεις που απασχολούν, ευρήματα που αμφισβητούνται, σημαντικά θέματα της Βιβλικής επιστήμης, κ.α.). Ενίοτε, γνωστοί ειδικοί Καθηγητές από μεγάλα Πανεπιστήμια του εξωτερικού καλούνται για διαλέξεις, ώστε να μοιραστούν τη γνώση και τη σοφία τους μαζί μας. Εξαιτίας της έλλειψής του, είχα εισηγηθεί τη δημιουργία ενός θεολογικού forum ενημέρωσης και διαλόγου στο Τμήμα Θεολογίας. Πράγματι, εδώ και λίγα χρόνια ο *PaRDeS, Ο κήπος των θεολόγων*, πραγματοποίησε παρουσιάσεις στην Αίθουσα Οπτικο/Ακουστικών Μέσων με μεγάλα ποσοστά προσέλευσης.

Ας σημειωθεί ότι στα πλαίσια του *PaRDeS, Ο κήπος των θεολόγων* και με πρωτοβουλία και ενέργειες δικές μου προσεκλήθη και προσήλθε ο Σοφιολογιώτατος Ραββίνος Αθηνών κ.κ. Γκαμπριέλ Νεγρίν, πραγματοποιώντας μια πολύ ενδιαφέρουσα ομιλία και στη συνέχεια διάλογο με Καθηγητές και φοιτητές από το ακροατήριο (ομολογουμένως, μια πρωτότυπη για τη Σχολή,

πολύ ενδιαφέρουσα και ωφέλιμη εμπειρία ζεινέκσιπε ζελλά ιακ νασηθύολοκα και ομιλίες του Σοφολογιωτάτου Ραββίνου κ.κ. Νεγρίν).

Βιβλία μου που κυκλοφορούν πάνω στα προαναφερθέντα επιστημονικά πεδία είναι :

1. *Η Αρχαία Ιουδαϊκή Μυστική Παράδοση του Θρόνου (Τυποφιλία, Θεσσαλονίκη 2000, σελίδες 254).*
2. *Ιστορία της Εποχής της Καινής Διαθήκης Β': Ιουδαίοι και Χριστιανοί σε Αναζήτηση Ορίων (Έννοια, Αθήνα 2008, σελίδες 344' υπό εμπλουτισμό και επανέκδοση).*
3. *Λαοί και Πολιτισμοί της Περιόδου του Δεύτερου Ναού (Έννοια, Αθήνα 2008, επανεκδ., σελίδες 208' πρώτος τίτλος: Λαοί και Πολιτισμοί της Βίβλου).*
4. *Αρχαίος Ιουδαϊσμός: Μελέτες Α' (Έννοια, Αθήνα 2011, σελίδες 408).*
5. *Ιστορία των Χρόνων της Καινής Διαθήκης (Έννοια, Αθήνα 2012, επανεκδ., σελίδες 696).*
6. *Η Μυστική θεολογία των Μανδαίων: Οι ιουδαϊκές αφορμές (Έννοια, Αθήνα 2014, σελίδες 197).*
7. *Ταλμούδ (Έννοια, Αθήνα 2015, σελίδες 488).*
8. *Μεταφέροντας βράχους πάνω σε σύννεφα: Θρησκείες σε διάλογο (Αρχέτυπο, Θεσσαλονίκη 2020, σελίδες 344).*
9. *Το Δένδρο των Ψυχών: Άνθη από την Καμπαλά του Ζοχάρ (Αρχέτυπο, Θεσσαλονίκη 2021, σελίδες 292' εμπλουτισμένη επανέκδοση του εξαντλημένου παλαιότερου έργου μου, Το Δένδρο των Ψυχών: Σπάνια αποσπάσματα από τη θεοσοφική Καμπαλά, Αρχέτυπο, Θεσσαλονίκη 2002).*
10. *Ύμνοι των Ανακτόρων του Θεού: Μυστικο-μαγικός Ιουδαϊσμός της Ύστερης Αρχαιότητας και του Μεσαίωνα (Έννοια, Αθήνα 2021, σελίδες 351).*
11. *Ιουδαϊκές Αναγνώσεις Ευαγγελικών Εδαφίων: Ο Ιουδαίος Ιησούς και η Κύλιξ του Αρχαίου Ιουδαϊσμού (με Πρόλογο του James H. Charlesworth, Έννοια, Αθήνα 2021, σελίδες 461).*
12. *Οκτάγωνο: Ιστορία, περιεχόμενο και εικονογραφία ενός πολύσημου συμβόλου (Θεσσαλονίκη, τέλος 2021, ετοιμάζεται προς δημοσίευση).*

Σημαντικότερα επιστημονικά άρθρα και μελέτες μου είναι :

- «Σεραφίμ (Ησ. 6,1-7) και Χερουβίμ (Ιεζ. 1,5-11 και 10,1): Η προέλευση και η μεταξύ τους σχέση, όπως προκύπτει από τα οράματα κλήσης των δυο προφητών» (*Δελτίο Βιβλικών Μελετών*, τ. 16, Ιουλ.-Δεκ. 1997).
- «'Αρπαγησόμεθα εν νεφέλαις'»: Η σχέση του Α' Θεσ. 4,17 με το Β' Κορ. 12,1-4 και η παράδοση των ουράνιων ταξιδιών κατά την εποχή του Παύλου'' (στο *Οι δυο Προς Θεσσαλονικείς Επιστολές του Αποστόλου Παύλου: Προβλήματα Φιλολογικά, Ιστορικά, Ερμηνευτικά, Θεολογικά*, εκδ. Π. Πουρναρά, Θεσσαλονίκη 2000).

- «Το ‘Άγγιγμα του Ουρανού’: Οι περί θανάτου αντιλήψεις στον Ιουδαϊσμό - Από την Παλαιά Διαθήκη, έως την Καμπαλά και τον Χασιδισμό» (στο *Θάνατος και Εσχατολογικά Οράματα: Θρησκευοϊστορικές Προοπτικές, Αρχέτυπο* 2003)·
- «Η επίδραση των αποκαλυπτικών και η εσχατολογική διάσταση του οράματος Μεταμόρφωσης του Ιησού Χριστού στην αφήγηση του Ευαγγελιστή Λουκά (9,28-36)» (στο *Το Κατά Λουκάν Ευαγγέλιο: Προβλήματα Φιλολογικά, Ιστορικά, Ερμηνευτικά, Θεολογικά*, Έκδοση Ιεράς Μητροπόλεως Δημητριάδος και Αλμυρού, Βόλος 2003)·
- «Ο δρόμος της εκστατικής Καμπαλά του Αβραάμ Αμπουλάφια» (στο *Οι δρόμοι της γνώσης*, εκδ. *Αρχέτυπο*, Θεσσαλονίκη 2001)·
- «Το Άγγιγμα της Σεκινά: Σύμβολα της Καμπαλά στη Δυτική Τέχνη» (στο συλλογικό *Τέχνη και Μυστικισμός, Αρχέτυπο* 2002)·
- «*ΠαΡΝτέΣ*: η πύλη για τον μυστικό κήπο της Τορά» (στο συλλογικό *Παράδεισος και Κόλαση, Αρχέτυπο* 2003)·
- «Το Γεν. 5,21-24 και η μορφή του Ενώχ σε μεταγενέστερα Ιουδαϊκά κείμενα» (στην *Επιστημονική Επετηρίδα Θεολογικής Σχολής Αθηνών* 2004)·
- «Στοιχεία επιρροής του Ιεζ. 1 και της Παράδοσης του Θρόνου στην *Αποκάλυψη* του Ιωάννη (κεφ. 4)» (στο *Αγία Γραφή και Σύγχρονος Άνθρωπος – Τιμητικός Τόμος στον Καθηγητή Ιωάννη Δ. Καραβιδόπουλο*, εκδ. *Π. Πουρναρά*, Θεσσαλονίκη 2006)·
- «Η θεωρία του “Γαλιλαίου χασίδ” : τα όρια της εφαρμογής», στο *Διακονία, Λειτουργία, Χάρισμα – Τιμητικός Τόμος προς τον Ομότιμο Καθηγητή του Πανεπιστημίου Αθηνών Γεώργιο Α. Γαλίτη*, εκδ. *Εν Πλω*, Αθήνα 2006·
- «Απαρχές και επιρροές στο σώμα των Γνωστικών κινήματων: Μια σύντομη πρόταση», στο συλλογικό *Το Μυστήριο του Ιούδα*, εκδ. *Αρχέτυπο*, Θεσσαλονίκη 2006·
- «Αρχαία Γνώση και Γνωστικοί στην αυγή του Χριστιανισμού», ως ‘Εισαγωγή’ στο έργο του S. Martin, *Γνωστικοί, Όλη η αλήθεια για τους πρώτους ‘αιρετικούς’ του Χριστιανισμού*, εκδ. *Αρχέτυπο*, Θεσσαλονίκη 2008·
- «Οι παραδόσεις για τον ραββί Ακίβα μπεν Γιοσήφ στα Μιδρασίμ και το Ταλμούδ», στο *Φιλία και Κοινωνία: Τιμητικός τόμος στον Καθηγητή Γρηγόριο Δ. Ζιάκα*, εκδ. *Βάνιας*, Θεσσαλονίκη 2008·
- «Σύγχρονες επιστημονικές προσεγγίσεις και το παράδοξο του Βιβλικού αειθαλούς», στον τόμο ΜΓ’ (2008) της *ΕΕΘΣΠΑ*·
- «Άνθρωπος χοϊκός και άνθρωπος ουράνιος: Μια Ιουδαϊκή ανάγνωση του Α΄ Κορ. 15,45 εξ», στο *Απόστολος Παύλος και Κόρινθος: Πρακτικά Διεθνούς Επιστημονικού Συνεδρίου (Κόρινθος, 23-25 Σεπτεμβρίου 2007)*, εκδ. *Ψυχογιός*, Αθήνα 2009·
- «Τελευταίη, ταφικά έθιμα, το ‘φιλί του Θεού’ και ο ‘διαρκής θάνατος’ του Μυστικού στον Αρχαίο Ιουδαϊσμό», στο Αρχιμ. Σ. Καλογερόπουλος (επιμ.), *Το Μυστήριο του Θανάτου εις την Λατρείαν της Εκκλησίας: Πρακτικά Θ’ Πανελληνίου Λειτουργικού Συμποσίου Στελεχών Ιερών Μητροπόλεων*, Σειρά ‘Ποιμαντική Βιβλιοθήκη’ τομ. 19, Κλάδος Εκδόσεων της Επικοινωνιακής Και Μορφωτικής Υπηρεσίας της Εκκλησίας της Ελλάδος, 2009·

- “Silence and Proper Intention in Late Second Temple and Early Rabbinic Prayer: The case for mBerakhot 5:1”, στο H. Klein, Chr. Karakolis (et al.), *Das Gebet im Neuen Testament (Prayer in the New Testament. Fourth European Orthodox-Western Conference of Exegetes in Sambata de Sus from August 4–8, 2007)*, WUNT I 249, Mohr Siebeck 2009.
- «‘Ειρήνην τὴν ἐμὴν δίδωμι ὑμῖν’ (Ιω. 14,27): Χρήσεις, διαστάσεις, και αποχρώσεις της ειρήνης κατά την εποχή του Χριστού», στον τόμο του Συνεδρίου της Ακαδημίας Θεολογικών Σπουδών με θέμα *Προς μια Οικουμενική Διακήρυξη για την Ειρήνη και την Καταλλαγή: Μια Ορθόδοξη Συμβολή*, στο Ε. Κασσελούρη – Χατζηβασιλειάδη (επιμ.), *Και επί γης ειρήνη: Όραμα και Αίτημα για τους λαούς και τις χριστιανικές Εκκλησίες – Ορθόδοξη Συμβολή*, Ιερά Μητρόπολις Δημητριάδος/ Ακαδημία Θεολογικών Σπουδών, εκδ. Ίνδικτος, Αθήναι 2010.
- «Ο שר השׂרין (Sar haSarin) και η παρουσία των αγγέλων Γαβριήλ και Μιχαήλ στο *Όραμα Γαβριήλ*», στο Π. Βασιλειάδης (εκδ., κ.α.), *Αγία Γραφή και Αρχαίος Κόσμος: Τιμητικό Αφιέρωμα στον Ομότιμο Καθηγητή Ιω. Α. Γαλάνη*, εκδ. Π. Πουρναράς, Θεσσαλονίκη 2010.
- “Μεσσιανικές αντιλήψεις στο ραββινικό και τον μεσαιωνικό Ιουδαϊσμό”, στο Στ. Ζουμπουλάκης (επιμ.), *Η μεσσιανική ιδέα και οι μεταμορφώσεις της : Από την Παλαιά Διαθήκη ως τους πολιτικούς μεσσιανισμούς του 20^{ου} αιώνα*, Εκδόσεις Ιδρύματος Άρτος Ζωής, Αθήνα 2011.
- “Death and Burial Customs in Earliest Christianity” στο James H. Charlesworth (ed.), *The Tomb of Jesus and His Family? Exploring Ancient Jewish Tombs Near Jerusalem’s Walls*, Wm. B. Eerdmans Publishing Co., 2013.
- “Beyond *Jesus the Jew*: Old Visions Meet Modern Challenges”· η εισήγησή μου (“The Incarnation of God’s Son in Israel” - από ιουδαϊκής απόψεως) στο διεθνές Συνέδριο της *Eastern European Liaison Committee* (της *Studiorum Novi Testamenti Societas – SNTS*), Minsk 2010 με αντικείμενο *Gospel Images of Jesus Christ in Church Tradition and in Biblical Scholarship*· στη σειρά WUNT I 288, MohrSiebeck 2012.
- “*Paxdeorum* και Πάνθεον ως θρησκευτικές και θεσμικές προϋποθέσεις για το Διάταγμα των Μεδιολάνων,” εισήγηση στο συνέδριο για τα 1700 έτη από το διάταγμα της ανεξιθρησκείας, Ελληνική Βιβλική Εταιρεία, Αθήνα 2014.
- “‘Whoever practices and teaches’ in Mt 5:19 as Describing the Type of the Truly Righteous: Elements of an Insisting Paradigm”, στον τόμο του *The Third Session of the Princeton-Prague Biennale for Jesus Research*, Prague 2009 (παρεδόθη, υπό έκδοση).
- “*Tikkun olam - Η Αποκατάσταση του Κόσμου* : Μυστικές αναπτύξεις μιας πανάρχαιας ιδέας” στο *Δελτίο Βιβλικών Μελετών* (παραδόθηκε, υπό έκδοση).
- “«Τέκνα Αβραάμ»: Ο Εβραίος και ο ‘άλλος’ σε μια εποχή αγωνίας,” εισήγηση σε ημερίδα διαπολιτισμικού χαρακτήρα (υπό έκδοση).
- “Ο απόστολος Παύλος και ο ιουδαϊκός πολιτισμός της εποχής του,” εισήγηση στα Κ’ Παύλεια, Βέροια 2014 (παραδόθηκε, υπό έκδοση).
- “Kohanim ως Koḥanim: Αγγελικό ιερατείο και το θέμα της πτώσης στα Ησ 14, Ιεζ 28, στα Α’ και Β’ Ενώχ και σε Χειρόγραφα της Νεκράς Θαλάσσης”, εισήγηση στο συνέδριο

για τους αγγέλους (Σέρρες 2014)· δημοσιεύτηκε στο Παράρτημα Α΄ της μονογραφίας μου *Ύμνοι των Ανακτόρων του Θεού: Μυστικο-μαγικός Ιουδαϊσμός της Ύστερης Αρχαιότητας και του Μεσαίωνα* (2021, σσ. 303-333, βλέπε πιο πάνω, προηγούμενη ενότητα).

- “The wind that moves the reed: Pneumatic Authorship and Scribal Authority in 4 Ezra 14,” εισήγηση στην European Association of Biblical Studies, Θεσσαλονίκη 2011 (υπό έκδοση)·
- “Λόγος και **רִיבּוּנָא** στο Ευαγγέλιο του Ιωάννη και τα Targumim : Στοχασμοί για την προέλευση και την ερμηνεία του,” εισήγηση σε σεμινάριο του τ. Κοσμήτορα Καθηγητή κ. Μ. Μπέγζου για τον Λόγο (τώρα εκτενές κεφάλαιο στο έργο μου *Ιουδαϊκές Αναγνώσεις Ευαγγελικών Εδαφίων*, βλέπε πιο πάνω).

Συγγραφή και δημοσίευση των κάτωθι άρθρων στη *Μεγάλη Ορθόδοξη Χριστιανική Εγκυκλοπαίδεια (ΜΟΧΕ)*:

1. Αρέτας, 2. Αριστόβουλος Α΄, 3. Αριστόβουλος Β΄, 4. Αριστόβουλος Γ΄, 5. Αριστόβουλος (φιλόσοφος), 6. Αστρολογία ιουδαϊκή, 7. Αφιέρωσης γιορτή, 8. Βαθ κολ, 9. Βαλαάμ, 10. Βαρ Καππαρά, 11. Βαρ Κοχεβά, 12. Βερενίκη, 13. Γαδ, 14. Καμπαλά, 15. Ταλμούδ, 16. Χασιδισμός.

Ενίοτε δε ασχολούμαι με τη **μετάφραση** από την αγγλική μελετών και έργων από διάφορα πεδία (πολεμικές τέχνες, ψυχολογία, φιλοσοφία), με σημαντικότερες τις ακόλουθες:

- Κ. Γκ. Γιούνγκ, *Ψυχολογία και Απόκρυφο*, (η διδακτορική διατριβή του μεγάλου Ελβετού ψυχιάτρου) Αθήνα 1987 (225 σσ.).
- Κ. Κερένυι, Κ. Γκ. Γιούνγκ, *Εισαγωγή στην Επιστήμη της Μυθολογίας*, Αθήνα 1989 (262 σσ.).
- Kenneth Kushner, *Ένα βέλος, μια ζωή*, Αθήνα 1997 (159 σσ.).
- Aniela Jaffe, Κ. Γκ. Γιούνγκ : *Λόγος και εικόνα*, Αθήνα 2003 (206 σσ.).
- P. Kingsley, *Ο Εμπεδοκλής στον 21^ο αιώνα*, Θεσσαλονίκη 2008 (192 σσ.).

Κάποια έργα και δράσεις μου των τελευταίων ετών:

- Συμμετοχή στην Επιστημονική Επιτροπή διοργάνωσης διεθνούς συνεδρίου της Ελληνικής Βιβλικής Εταιρίας, με θέμα *Αγία Γραφή και Εικαστικές Τέχνες* (Αθήνα, Δεκέμβριος 2016).
- «Αγάπη του Θεού και αγάπη των ανθρώπων στον Ραββινικό Ιουδαϊσμό», εισήγηση και συμμετοχή ύστερα από προσωπική πρόσκληση στο συνέδριο του *Άρτου Ζωής* (Νοέμβριος 2016, Αθήνα), *Άρτος Ζωής*, Νοέμβριος 2016, Αθήνα, 52-68.
- «**וְשִׁיר הַבְּרָכָה** (Sol 1:7): Its Growth and Elaboration in Later Jewish Texts», εισήγηση ύστερα από προσωπική πρόσκληση και συμμετοχή στο *Colloquium Biblicum* (Αθήνα, Οκτώβριος 2016, στο S. Despotis, K. Kefalea (eds.), *The Song of Songs in Jewish and Christian Literature*, Athens 2019, 43-50 (βλέπε <https://drive.google.com/file/d/18AzdCAQIWjehBIOOnLEaTepDWwChuVQMR/view>)

- «Biblical Studies in the Orthodox World», εισήγηση ύστερα από προσωπική πρόσκληση από την *Ελληνική Βιβλική Εταιρία* και συμμετοχή σε διεθνές workshop (Αθήνα, Σεπτέμβριος 2016).
  - “Οράματα Μεταθανάτιου Μέλλοντος: Ο μύθος του Ηρός στον Πλάτωνα και η πρόμη χριστιανική εσχατολογία,” στο Βασ. Ηλ. Σταθοκόστα (επιμ.), *Αγία Γραφή και Ελληνική Λογοτεχνία*, ΕΒΕ, Αθήνα 2016, 9-19.
  - «Η *Yahad* (7π7) ως αγιοποιημένος και αληθινός Ισραήλ: Στοιχεία μυστικής ιεροπραξίας και η Παρουσία του Θεού σε χειρόγραφα του Κουμράν», εισήγηση ύστερα από προσωπική πρόσκληση για συμμετοχή στο *Biblicum* (Τμήμα Θεολογίας ΑΠΘ, Θεσσαλονίκη, Μάιος 2016, *Synthesis* 5.Π 2016-2018, 83-94).
-
- “Η Αποκατάσταση του Κόσμου : Μυστικές αναπτύξεις μιας πανάρχαιας ιδέας,” *ΔΒΜ* 31B (2016), 29-40.
  - Παρουσίαση της Χριστιανικής, της Ινδουιστικής, και της θρησκείας του Ισλάμ, και συζήτηση, ύστερα από πρόσκληση της νεολαίας της Ισραηλιτικής Κοινότητας Αθηνών, μαζί με Ισλαμολόγο και Ινδολόγο (Αθήνα, Μάρτιος 2017).
  - «Ιστορία των Χρόνων της Καινής Διαθήκης: Ιουδαϊσμός και Ιουδαϊκές Μελέτες – Παρόν, παρελθόν, και μέλλον», εισήγηση και συμμετοχή στο συνέδριο για τα 180 χρόνια ίδρυσης της Θεολογικής Σχολής του ΕΚΠΑ (Μάιος 2017, δημοσιεύτηκε *ΕΕΘΣΑ*, Μάιος 2017), 167-172).
  - “Job as Israel – Israel as Job in Saadiah Gaon,” εισήγηση στο διεθνές συνέδριο του Τμήματος Κοινωνικής Θεολογίας με θέμα *Ολοκαύτωμα: Διαχρονικές και Διεπιστημονικές Προσεγγίσεις*, Αθήνα, Οκτώβριος 2017, από το Τμήμα Κοινωνικής Θεολογίας, παραδόθηκε προς έκδοση, βλέπε <http://www.soctheol.uoa.gr/publishing.html>
  - Προσωπική πρόσκληση από τη Ραββινεία Αθηνών και συμμετοχή στον Διορθόδοξο και Διαθρησκευτικό διάλογο, από το Διαθρησκευτικό Κέντρο της Εκκλησίας της Ελλάδος και από την Πρεσβεία του Ισραήλ (Οκτώβριος 2017, Αθήνα).
  - “Jacob/Israel in the *Prayer of Joseph* as a collective, heavenly entity and its origins,” εισήγησή μου στο συνέδριο της MSA (Μάιος 2014, Αθήνα), στο συλλογικό, Δίκαιον Όφλημα. Τιμητικός τόμος επί τη πεντηκονταετηρίδι του Μητροπολίτου Καρυστίας και Σκύρου κ.κ. Σεραφείμ, έκδ. Ί. Μ. Καρυστίας και Σκύρου, Αθήνα 2018, σσ. 499-510.
  - The Truly Righteous in Mt 5:19 (‘Whoever Practices and Teaches’): Elements of an Insisting Paradigm,” άρθρο μου για τον συλλογικό τόμο (*Festschrift*) του Θεοφ. Καθ. Vasile Mihoc (Martin Tamcke, Constantin Preda, Marian Vild, Daniel Mihoc (eds.), *Scripture's interpretation is more than making science*, Festschrift in Honor of Fr. Prof. Vasile Mihoc, in coll. „Studien zur Orientalischen Kirchengeschichte“, vol. 62, Göttingen: Lit Verlag, 2020, 352 pp.).
  - «Οι νόμοι του Νάε: Στοιχεία Ταλμουδικού Οικουμενισμού και διαθρησκευτικός διάλογος», εισήγηση ύστερα από προσωπική πρόσκληση στο διεπιστημονικό συνέδριο *Θρησκευτικές Κοινότητες: Νομοκανονικές προσεγγίσεις ιστορικών και επίκαιρων ζητημάτων* (Αθήνα, Φεβρουάριος 2018, στην έκδοση της Θεολογικής Σχολής,

Θρησκευτικές Κοινότητες: Νομοκανονικές Προσεγγίσεις Ιστορικών και Επίκαιρων Ζητημάτων, Αθήνα 2020, 65-72).

- “Communicating Holiness: The mystical element as a contributing factor in inter-religious dialogue,” εισήγηση ύστερα από προσωπική πρόσκληση από την Κοσμητεία του Τμήματος Θεολογίας ΑΠΘ στο *Όγδοο Διεθνές Συνέδριο Ορθόδοξου Θεολογίας* (Θεσσαλονίκη, Μάιος 2018), στην Αγγλική, σσ. 188-194 (βλέπε, την ενότητα με τις δημοσιεύσεις του διεθνούς συνεδρίου, μόνο σε ηλεκτρονική μορφή, http://www.orthodoxconference.theosch.auth.gr/keimena_final/18_Zarras_Konstantinos.pdf)
- «Ο ‘μοχθηρός ιερέας’ και ο ‘άνθρωπος του ψεύδους’ σε χειρόγραφο της Νεκράς Θαλάσσης», *ΕΕΘΣΑ* 2018.
- “Barnabas, the Levite from Cyprus,” εισήγηση ύστερα από προσωπική πρόσκληση από το Princeton Theological Seminary για το διεθνές συνέδριο με θέμα *Borders are Not Barriers: Cyprus, the Mediterranean Coast of the Holy Land, and the Spirituality of Sports* (Λάρνακα, Ιούνιος 2018· στο J. H. Charlesworth, Jolyon G. R. Pruszinski (eds.), *Cyprus Within the Biblical World: Are Borders Barriers?*, T&T Clark 2021, κεφάλαιο 5 (βλέπε https://www.amazon.com/Cyprus-Within-Biblical-World-Christian/dp/0567694909/ref=sr_1_fkmr1_1?dchild=1&keywords=Borders+are+Not+Barriers%3A+Cyprus%2C+the+Mediterranean+Coast+of+the+Holy+Land&qid=1616948957&s=books&sr=1-1-fkmr1).
- *Οι νέοι διαβάζουν τη Βίβλο*, εισήγηση για την *Ελληνική Βιβλική Εταιρεία*, ύστερα από προσωπική πρόσκληση (Αθήνα, 3-11-2018).
- «‘Τέκνα Αβραάμ’ σε διάλογο: Στοχασμοί και διδαχές από τον *Διάλογο προς Τρύφωνα Ιουδαίων*», εισήγηση ύστερα από προσωπική πρόσκληση στο διεπιστημονικό συνέδριο του Τμήματος Κοινωνικής Θεολογίας με θέμα *Θρησκείες και Ανθρώπινα Δικαιώματα* (Αθήνα, Φεβρουάριος 2019).
- “Προϋποθέσεις και προσεγγίσεις για τον διαθρησκευτικό διάλογο με τον Ιουδαϊσμό στον σύγχρονο κόσμο,” εισήγησή μου σε ημερίδα που διοργάνωσα μαζί με το *Foreign Affairs The Hellenic Edition* (Αθήνα, 23-1-2019, παρουσία *Economist*, ΑΠΕ, κ.ά.). Στο [academia.edu](http://www.academia.edu) (https://www.academia.edu/45458872/ZarrasK_Interreligious_dialogue_and_Judaism).
- “Baptism in Judaism and in Graeco-Roman Mystery Cults,” στο Παράρτημα Α’ της μονογραφίας μου *Ιουδαϊκές Αναγνώσεις Ευαγγελικών Εδαφίων: Ο Ιησούς και η κύλιξ του αρχαίου Ιουδαϊσμού* (2021, σσ. 375-413, βλέπε πιο πάνω). “Ascent language and Mystical Elements in 2 Cor 12.1-4: A brief inquiry,” στο Παράρτημα Β’, της μονογραφίας μου *Ιουδαϊκές Αναγνώσεις Ευαγγελικών Εδαφίων: Ο Ιησούς και η κύλιξ του αρχαίου Ιουδαϊσμού* (2021, σσ. 414-433, βλέπε πιο πάνω).
- “*Metatron* and *Naar*: Combining titles and Rev 3:21 As a probable riddle-solver,” άρθρο μου για το *Festschrift* του Καθηγητή James H. Charlesworth, ύστερα από προσωπική πρόσκληση. Στο Loren T. Stuckenbruck, Gerbern S. Oegema, and Henry W. Morisada

Rietz (εκδ.), *Fountains of Wisdom: Essays in Honour of James H. Charlesworth*, T&T Clark (προς έκδοση το 2021, υπεύθυνοι σύνταξης οι Καθηγητές Loren T. Stuckenbruck, Gerbern S. Oegema και Henry W. Morisada Rietz).

- Διοργάνωση διεθνούς συνεδρίου Θρησκευτικής Διπλωματίας στην Αθήνα (Νοέμβριος 2019), μαζί το *Foreign Affairs The Hellenic Edition* και το Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, με τίτλο *Η Θρησκεία στον Σύγχρονο Κόσμο: Προκλήσεις και Προοπτικές για τον Διάλογο και την Ειρήνη* (σημειώνεται ότι εδώ είχε ομιλία και ο Αμερικανός πρέσβης στην Αθήνα, η οποία προκάλεσε έντονη συζήτηση και σχολιασμό από τη Μόσχα).

- «*Pax Religiosa, Pax Cultura*, και πολιτική (πολιτικοί;)», εισήγηση στο ως άνω διεθνές συνέδριο («*Η Θρησκεία στον Σύγχρονο Κόσμο: Προκλήσεις και Προοπτικές για τον Διάλογο και την Ειρήνη*» Αθήνα, Νοέμβριος 2019). Στο academia.edu (https://www.academia.edu/44667988/Pax_religiosa_pax_cultura_και_πολιτική_πολιτικοί).
- “Ο θεολόγος και ο κόσμος σε μια εποχή αγωνίας,” στο academia.edu (https://www.academia.edu/45389724/ZarrasK_Theologos_kosmos).
- Προσωπική πρόσκληση και συμμετοχή ως ιδρυτικό μέλος στο συνέδριο του *Israel-Hellenic Forum*, στην Ιερουσαλήμ, Νοέμβριος 2019.
- «Το Άγγιγμα της Shekinah: Στοιχεία, Σύμβολα, και Επιρροές της Καμπαλά στη Δυτική Τέχνη», σελίδες 19, στο Παράρτημα Α΄ του Κ. Θ. Ζάρρας, *Το Δένδρο των Ψυχών: Άνθη από την Καμπαλά του Zohar*, (εκδ. Αρχέτυπο, Θεσσαλονίκη 2021).
- “Εβραίοι, Ιουδαιοφοβία, και Εβραϊκές Σπουδές στη Σύγχρονη Ελλάδα,” στο academia.edu (https://www.academia.edu/45607278/_Εβραίοι_Ιουδαιοφοβία_και_Εβραϊκές_Σπουδές_στη_Σύγχρονη_Ελλάδα_Κωνσταντίνος_Θ_Ζάρρας).
- “Ο Βιβλικός Νώε στα δυο Ταλμούδ: Επιτηδευμένη προσοχή ή απρόσεκτη επιτήδευση;” Παραδόθηκε (8/2020) προς δημοσίευση στην ΕΕΘΣΑ.
- “Η αφήγηση για τη γέννηση του Νώε στο Α΄ Ενώχ 106 - 107: Στοιχεία, αφορμές, παράλληλες παραδόσεις, και στοχασμοί,” στον συλλογικό τόμο προς τιμήν του εκλιπόντος Καθηγητή Σάββα Αγουρίδη, Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, τόμος Ι΄, Αθήνα (παραδόθηκε προς δημοσίευση).
- «Τέκνα Αβραάμ»: Ο Εβραίος και ο άλλος σε μια εποχή αγωνίας, συμμετοχή μου για τον συλλογικό τόμο προς τιμήν του π. Δ. Τζέρπου (2019, παραδόθηκε προς δημοσίευση).
- «*Τέκνα Αβραάμ σε διάλογο: Στοχασμοί και διδαχές από τον Διάλογο προς Τρύφωνα Ιουδαίον*», παραδόθηκε (10/2019) και είναι υπό έκδοση στα Πρακτικά Διεπιστημονικού Συνεδρίου με θέμα “Θρησκείες και Ανθρώπινα Δικαιώματα”, του Τμήματος Κοινωνικής Θεολογίας και Θρησκευολογίας του ΕΚΠΑ, βλέπε <http://www.soctheol.uoa.gr/publishing.html>

- “Pantaenus, the ‘Sicilian bee’, and traces of an early Christian mystical tradition”, συμβολή στον τιμητικό τόμο για τα τριάντα έτη από την ενθρόνιση του Οικουμενικού Πατριάρχη Βαρθολομαίου, στο τυπογραφείο, Αθήνα 2021.
  - «Θεός Εμπόλεμος: Οι ρίζες της ‘ιερής’ βίας στην Παλαιά Διαθήκη και ιουδαϊκές μεταναγνώσεις της», άρθρο για τον συλλογικό τόμο, *Από τη βία στην ειρήνη. Μια διαφορετική προσέγγιση του Ισλάμ*, (Μάιος 2020, παραδόθηκε προς δημοσίευση, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας).
-

Άλλες ασχολίες και ενδιαφέροντα : οι πολεμικές τέχνες (Okinawan Karate, Tae Kwon Do, Iaido, Daken Taijutsu, Tai Chi), ορειβασία και Φύση, ταξίδια και επισκέψεις σε αρχαιολογικούς χώρους στην Ελλάδα και το εξωτερικό, μελέτη θρησκειών, περιβαλλοντικός ακτιβισμός, ένα καλό βιβλίο ή μια καλή ταινία.